

แนวโน้มความเป็นมนุษย์ (Human Tendencies)

บทนำ (Introduction)

มอนเทสซอริตระหนักถึงความมหัศจรรย์ในความเป็นมนุษย์ อะไรคือธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ มีอะไรบ้างที่เหมือนหรือต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ แล้วพวกเราเป็นใคร เป็นคำถามที่นักทฤษฎีต่างก็ตั้งคำถามกันมากมาย ในการที่จะเข้าใจเด็ก มีอะไรบ้างที่เป็นสากลที่จะทำให้เข้าใจตรงกัน การที่เราสามารถเรียนรู้ลักษณะเด็กสากลทั้งโลก ถึงจะเข้าใจเด็กอย่างแท้จริง ดร.มาเรีย เรียกลักษณะชีวิตว่า Home เป็นพลังขับเคลื่อนต่างๆ เปรียบเสมือนต้นกล้าเล็กๆ โผล่ลึบดอกออกมาจากดินเป็นดอกไม้ ต้นไม้ สิ่งมีชีวิตที่สามารถอยู่รอดจากสถานการณ์ต่างๆ ที่เลวร้ายได้นั้น เรียกว่า Home เราจะต้องฝึกการสังเกตศึกษาพลังชีวิตในเด็กทุกคน พลังชีวิตเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนทุกชีวิตไปสู่แบบแผนการมีชีวิต เพื่อให้ชีวิตเดินไปสู่เป้าหมาย Home ต้องการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการขับเคลื่อน เราจะสังเกต Home ในเด็กเล็กๆ ได้ ถ้าเปรียบเทียบแล้ว Home จะคล้ายๆ แสงไฟ เมื่อแสงไฟนั้นได้รับธรรมชาติ มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ก็จะกลายเป็นแสงไฟที่มีพลังมากในเด็ก แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเป็นไปในทางลบ ไปขัดต่อสภาพ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุน ไม่มีความรัก แสงไฟก็จะดับไป พลังชีวิตนี้ทุกคนก็เคยสัมผัสมาแล้ว นั่นคือการมุ่งมั่นในการทำงาน แสงไฟนี้จะอยู่กับเราจนกระทั่งเราจะตาย แสงไฟนั้นก็ดับลง เราลองสังเกตพัฒนาการการเจริญเติบโตของพืช สัตว์ อะไรเป็นสิ่งที่ทำให้สัตว์ พืช เจริญเติบโต สัตว์ต่างๆจะมีชีวิตอยู่ในแบบของมัน มันจะใช้ชีวิตอยู่อย่างไร ขับเคลื่อนด้วยสัญชาตญาณ มันปฏิบัติตามสัญชาตญาณนั้นทันที เราจะพบว่าการใช้ชีวิตของสัตว์จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง มันจะเลือกอาหารในแบบที่มันเลือก มันมีวิธีการเดียวกันในการเลือกคู่ สร้างตัวอ่อน การขับเคลื่อนที่จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ที่บ้านเลี้ยงแมวปนกับสุนัข แมวมันก็จะไม่เห่าเหมือนสุนัข เพราะฉะนั้น สัตว์ทุกตัวมีนิสัยแบบแผนจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มียีนส์ที่ทำให้เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ไข่เวลานับล้านปีการปรับตัว ฉะนั้นการปรับตัวจะขึ้นอยู่กับอากาศ ไม่อย่างนั้นมันจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ เช่น แพนกวิน สามารถอดทนอยู่กับอากาศที่หนาวในขั้วโลกเหนือ และขั้วโลกใต้ได้ มันมีลักษณะทางชีวภาพที่มันสามารถปรับตัวเข้ากับอากาศได้ การอพยพของนก ผีเสื้อ ที่เป็นแบบแผนจะต้องทำตาม ส่วนมนุษย์ต้องระวังเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สิ่งมีชีวิตมันต้องพึ่งพิงสิ่งแวดล้อม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์มีการถ่ายทอดออกมาจากปู่ ย่า ตา ยาย ของเรา เราไม่มีการเตรียมการว่าอนาคตเราจะเป็นอย่างไร ไม่มีแบบแผนใส่มาในยีนส์ของเรา มนุษย์จะต้องสร้างบุคลิก ลักษณะนิสัยด้วยตัวเอง ความสามารถพิเศษไม่ได้ถูกส่งต่อมา มนุษย์เกิดมาไม่อยู่ในรูปแบบการถูกจำกัด มนุษย์ต้องสร้างวิธีคิด ลักษณะนิสัยของตัวเอง เราไม่ได้ถูกควบคุมโดยยีนส์ หรือแบบแผนก่อนหน้านี้ ผลคือมนุษย์สามารถอยู่ในอากาศแบบไหนก็ได้ ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้ กินอาหารแบบไหนก็ได้ พูดได้หลายแบบ เพราะเราไม่ได้ถูกเตรียมการมา เราจะพัฒนาในรูปแบบไหนก็ได้ ความสามารถต่างๆที่เรามี เราจะต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง

มนุษย์แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะในแบบของเราเอง มีเราเพียงคนเดียวในโลกใบนี้ มนุษย์ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากยีนส์ แต่พัฒนาโดยธรรมชาติ ที่ทำให้เราเป็นมนุษย์ ธรรมชาติมอบสิ่งที่ให้เรตั้งแต่เกิด คือลักษณะความเป็นมนุษย์ แนวโน้มความเป็นมนุษย์ ความเป็นไปได้ เด็กทุกคนจะได้รับ แต่ลักษณะนี้จะพัฒนาได้ จากสิ่งแวดล้อมและช่วงเวลาสามารถใช้แนวโน้มความเป็นมนุษย์หลายแบบ มนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน ทางกายภาพ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ จิตวิญญาณ : ความรัก ความสวยงาม ศิลปะ เพื่อน แนวโน้มความเป็นมนุษย์ช่วยเติมเต็มเติมทางกายภาพ จิตวิญญาณ เกิดจากความเป็นไปได้เหมือนกัน แต่จะเติมเต็มความต้องการพื้นฐานที่มีหลายแบบทั่วโลก แนวโน้มความเป็นมนุษย์ได้รับตั้งแต่แรกเกิด แต่ยังไม่ได้พัฒนาในช่วงนั้น เป็นเพียงความเป็นไปได้ ตัวช่วย มนุษย์ตั้งแต่แรกเริ่ม ไม่อย่างนั้นเราจะมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างไร แนวโน้มความเป็นมนุษย์ได้ช่วยให้ผ่านพ้นปัญหา อุปสรรคต่างๆ เติมเต็มทางกายภาพ และจิตวิญญาณ แนวโน้มความเป็นมนุษย์บางคนแสดงพลังมาก กับบางคนแสดงแบบอ่อนๆ การนำทางหรือวิธีที่จะช่วยให้เราพัฒนา เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ที่จะทำให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนา แนวโน้มความเป็นมนุษย์พัฒนาอย่างไรในช่วงวัยเด็ก

แนวโน้มความเป็นมนุษย์มีอยู่ด้วยกัน 10 ข้อ แต่ใน 10 ข้อนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้

1. Exploration การสำรวจค้นคว้า มนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์นั้นสำรวจสิ่งแวดล้อมเพื่อเติมเต็ม ความต้องการของตนเอง ต้องการอาหาร หากถ้าที่อยู่อาศัย ต้องสำรวจ เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด แรงขับมีการเปลี่ยนแปลงไป เราเริ่มสังเกตผู้คน เห็นแรงขับของการสำรวจค้นคว้า สังเกตความแตกต่างของแต่ละคนในการสำรวจค้นคว้า

เด็กแรกเกิดได้มองเห็น ได้ฟัง การสัมผัส นั่นคือการสำรวจค้นคว้าของเด็ก พอเด็กเริ่มเคลื่อนไหว คลานได้ ก็เริ่มที่จะสำรวจสิ่งต่างๆได้มากขึ้น ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจค้นคว้าแบบไม่จำกัด การสำรวจค้นคว้านั้นต้องเปิดโอกาสให้เด็ก ตั้งแต่ทารก เด็กต้องได้รับประสบการณ์ในทุกด้าน ไม่ใช่เอาเด็กไปตั้งไว้หน้าทีวี ต้องให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการจับสิ่งของต่างๆ

ช่วง 6 ปีแรกของชีวิต นั้นมีความสำคัญมาก ว่าเด็กจะเป็นอย่างไร มีผลต่อชีวิตเขาทั้งชีวิต ครูสำหรับเด็กเล็กจึงมีความสำคัญมาก ในช่วงเวลาที่ละเอียดอ่อนของเด็ก จึงเป็นเหตุให้ ดร. มาเรีย บอกว่า เด็กในห้องเรียนมอนเทสซอริจึงต้องสำรวจกับอุปกรณ์

2. Orientation ความคุ้นเคย ค้นชิน เมื่อมีการสำรวจค้นคว้าเสร็จ ก็ต้องรู้ว่าอะไรอยู่ตรงไหนมนุษย์ถ้าออกไปหาอาหารก็ต้องหาทางกลับไปยังถ้าได้ ต้องรู้ว่าต้องเดินไปทางไหน ต้องสร้างความคุ้นเคยนี้ เช่น เมื่อเราย้ายไปอยู่ที่ไหน ต้องรู้เรื่องถนนหนทาง กลับมายังที่พักให้ได้ รู้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน ถ้าไม่คุ้นเคยเราก็จะหลง ในชีวิตของเราต้องมีความสม่ำเสมอ มีแบบแผน เด็กเกิดมาบนโลกใบใหม่ ไม่รู้จักอะไรเกี่ยวกับโลกใบนี้เลย สิ่งสำคัญมาก คือ ต้องมีระบบแบบแผน ความสม่ำเสมอในทุกวัน เด็กพัฒนาสติปัญญา ผ่านทางการรับรู้ต่างๆรอบตัว ถ้าสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้พัฒนาไม่เต็มที่ ถ้าสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เด็กก็เกิดความรู้สึกกลัว เด็กพยายามสร้างความคุ้นเคยในรูปแบบการดำเนินชีวิต การพูด การจับต้อง วัตถุต่างๆว่านำมาทำอะไร ผู้ใหญ่เขาทำอะไรกันบ้าง เด็กจะสร้างความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นแนวโน้มความเป็นมนุษย์ของเด็ก

3. Orderระบบระเบียบ มนุษย์ยุคถ้ามีการที่จะทำอะไรให้สำเร็จ ต้องมีระบบให้ดี การปลูกมะพร้าว ต้องใช้ทอกในการปลูกมะพร้าว ต้องมีระบบระเบียบ เพื่อจะทำให้งานนั้นสำเร็จ

แนวโน้มความเป็นมนุษย์มีอยู่ในตัวผู้ใหญ่ทุกคน ระบบระเบียบช่วยในการดำเนินชีวิต ระบบระเบียบมีความสำคัญมากสำหรับเด็ก เด็กมีประสบการณ์รับรู้ระบบระเบียบในการสร้างความคุ้นเคยในโลกใบนี้ มีความต้องการระบบระเบียบอย่างมาก การสำรวจค้นคว้าต้องมีระบบระเบียบ ระบบระเบียบเป็นสิ่งจำเป็นแก่การเรียนรู้ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะกับเด็ก เด็กเล็กเรียนรู้ทุกมิติ พฤติกรรมของมนุษย์ทุกแบบ กินแบบนี้ ต้องนอนแบบนี้ พูดแบบนี้ เด็กต้องการระบบระเบียบในการสำรวจสร้างความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม แม้ผู้ใหญ่เองเมื่อจะมีการเคลื่อนที่ เปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิม เราก็งงเหมือนกัน ทำงานก็ยากขึ้น สำหรับเด็กเมื่อขาดระบบระเบียบ จะมีผลต่อโลกทั้งใบของเขา ระบบระเบียบมีความสำคัญในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เริ่มแรกเด็กต้องมีระบบระเบียบในทางกายภาพ ความสม่ำเสมอในชีวิตประจำวันในแต่ละวันนั้นต้องมีระบบระเบียบ การตื่นนอน การกิน ที่ไหนที่ต้องไปซื้อผัก ดังนั้นเราต้องเข้าใจว่าระบบระเบียบ และความสำคัญของระบบระเบียบว่ามีความสำคัญ เมื่อได้รับประสบการณ์อย่างมีระบบระเบียบ จะมีความเข้าใจสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมอุปกรณ์ของมอนเทสซอริจึงต้องมีความเป็นระบบระเบียบและสม่ำเสมอ ในวัยเด็กจะมีพัฒนาการความเป็นระบบระเบียบ ประสบการณ์วัยเด็ก ระบบระเบียบจะติดตัวขึ้นไปตอนเป็นผู้ใหญ่

4. Exactness ความแม่นยำ ทุกงานที่มนุษย์ทำนั้นต้องมีความแม่นยำ แม้แต่ของใช้ในชีวิตประจำวันมนุษย์ยุคแรก สิ่งที่ต้องทำต้องมีความแม่นยำ สำคัญต่อการอยู่รอด เช่น ต้องยืนห่างจากสัตว์ประมาณไหน ถึงจะโยนทอกไปโดนสัตว์ได้ มนุษย์ทำ

เครื่องมือในการประดิษฐ์ก็ต้องแม่นยำในการทำ การศึกษา นักวิทยาศาสตร์ก็ต้องมีความแม่นยำ ความแม่นยำเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ

เด็กเล็กๆมีพลังในการสังเกตอย่างดีมาก เด็กสามารถได้ยินอย่างชัดเจน ว่าคำๆนั้นออกเสียงอย่างไร สังเกตทุกพฤติกรรม และทำตาม

ในห้องเรียนมอนเทซซอริ ในการนำเสนอผลงานก็ต้องนำเสนออย่างแม่นยำ เรียกว่า การนำเสนอบทเรียน เช่น วิธีการเทน้ำ อย่างแม่นยำ การล้างมืออย่างมั่นคงแม่นยำ หมวดภาษา หรือคณิตศาสตร์ นำเสนอด้วยความแม่นยำ เป็นโอกาสที่ดีที่สุดที่让孩子ปฏิบัติซ้ำ จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด

หัวใจสำคัญ เราต้องนำเสนองานที่เที่ยงตรง แม่นยำ เพื่อเป็นโอกาสให้เด็กได้ทำด้วยตนเอง ความรักในความเที่ยง จะติดตัวอยู่กับเด็กจนนาทีสุดท้ายของชีวิต ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในเริ่มแรก จะเป็นการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมั่นคง แม่นยำ จะทำให้เด็กมีความคิดที่แม่นยำขึ้นด้วย

5. Work งาน คนที่ไม่มีงานทำเขาจะมีความสุข เขาจะไม่มีจุดหมาย ไม่มีคุณค่า งาน หมายถึง กิจกรรมที่ทำแบบมีเป้าหมาย มีความหมาย มนุษย์ในยุคแรกมีงานมากมายต้องทำ ชีวิตในแต่ละวัน ความอยู่รอดนั้นก็ขึ้นอยู่กับงาน การหาอาหาร หาแหล่งน้ำ ที่อยู่อาศัย ทำอุปกรณ์ มนุษย์ทำงานหนัก ทำงานที่มีคุณค่า งานที่มีความหมาย เรามีสมาธิเมื่อเราทำงานที่มีเป้าหมาย งานที่มีเป้าหมายจะช่วยเติมเต็มภายในตัวเรา แขนงอนมนุษย์ต้องหางานที่เหมาะสม ใช้ความสามารถที่กับตัวเรา

ในบางวัฒนธรรมมีความเชื่อที่ว่าให้เด็กเล่นอย่างเดี๋ยพอ แต่เด็กจะชอบการทำงานแบบมีเป้าหมาย เด็กที่ใช้ความรุนแรง ก็เกิดจากการทำงานที่ไม่มีเป้าหมาย มอนเทซซอริพบว่า เมื่อเด็กได้งานที่มีความหมาย สร้างสรรค์ จะเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวเด็ก ดร.มาเรีย กล่าวว่า งานที่ยิ่งใหญ่ของเด็ก คือการก่อสร้างตัว การทำงานของเด็กจะนำไปสู่การแยกเพศ ผู้หญิง ผู้ชาย ของเด็ก เด็กเป็นผู้สร้างขึ้นมาว่าให้ตนเองเป็น ผู้หญิง หรือผู้ชาย เป็นงานที่ผู้ใหญ่ต้องช่วยเหลือเด็กให้ทำให้สำเร็จ ห้องเรียนมอนเทซซอริ เปิดโอกาสให้เด็กทำงานอย่างมีเป้าหมายชัดเจน ผลก็คือจะทำให้เด็กมีความสุข มีความสันติจากภายใน ภายและใจของเด็กทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืน ผู้ใหญ่ควรเข้าใจว่าเด็กเขาทำงานอย่างมีวัตถุประสงค์ สร้างสรรค์ กว่าการนั่งอยู่แค่หน้าทีวี

6. Repetition การทำซ้ำ การที่เด็กจะได้ทักษะของงาน ต้องทำซ้ำๆถึงจะสำเร็จ การปฏิบัติซ้ำๆก็เกิดขึ้นกับมนุษย์ยุคแรกเช่นกัน มนุษย์ยุคแรกใช้เวลานานในการทำเครื่องมือในการขุดเจาะ ต้องทำซ้ำๆ เพื่อจะสร้างความแม่นยำได้ การทดลองของนักวิทยาศาสตร์ก็ต้องทำซ้ำๆ เพื่อให้ได้การทดลองตามที่ต้องการ กว่าจะทำอะไรได้สำเร็จ ต้องทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ทุกอย่างบนโลกนี้ก็ต้องมีคนประดิษฐ์ คิดค้นขึ้นมา เช่น กระดาษ แก้วน้ำ การประดิษฐ์นั้นก็ต้องใช้การทดลองที่ซ้ำๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบ และนำมาใช้ได้ นักวิทยาศาสตร์ก็ทำซ้ำๆกว่าข้อมูลจะถูกต้องและเป็นความจริง ซึ่งถือเป็นแนวโน้มความเป็นมนุษย์

ในวัยเด็ก เด็กจะมีการทำซ้ำๆอย่างเป็นธรรมชาติ จนกว่าจะทำงานนั้นสำเร็จ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ต้องให้เด็กทำซ้ำๆ จนกว่าจะสำเร็จ โลกในปัจจุบันใช้ชีวิตอย่างรวดเร็ว เด็กใช้ชีวิตเร่งรีบตามผู้ใหญ่ สำหรับเด็กบางคนครูจะต้องมีการถามอีกว่า หนูอยากจะทำซ้ำๆอีกไหม แสดงให้เห็นว่า เด็กสามารถทำงานชิ้นนั้นได้อีก สามารถทำซ้ำได้ เราจะต้องปกป้องอิสรภาพในการทำงานซ้ำๆ การปฏิบัติงานซ้ำๆจะทำให้งานนั้นดีขึ้นเรื่อยๆ

เด็กทารกจะใช้การเอื้อมมือจะจับวัตถุ ต้องทำซ้ำๆถึงจะจับวัตถุชิ้นนั้นได้ ทุกการเคลื่อนไหวเด็กจะเรียนรู้ และทำซ้ำๆอย่างเป็นธรรมชาติ เด็กใช้ความพยายามในการทำซ้ำๆ เช่น การหัดเดิน ผู้ใหญ่หลายคนไม่เห็นถึงความสำคัญ ไปอุ้มเด็กขึ้นมา เด็กจะไม่ทำซ้ำๆด้วยความเที่ยงตรงทันที ถ้าเด็กทำอะไรไม่สมบูรณ์ เราจะไม่เข้าไปแก้ไข แต่ครูจะใช้วิธีในการบอกว่า เรามา

ทำกันอีกครั้งหนึ่งนะ เด็กมีอิสรภาพในการทำซ้ำ จนทำทักษะนั้นได้เป็นอย่างดี ไม่จำเป็นที่ครูจะเข้าไปบอกว่า แบบนี้ผิด แต่ทำได้โดยการบอกว่า หนูทำได้ ทำใหม่อีกครั้งหนึ่งนะ เด็กจะทำตามในสิ่งที่ครูสอน เลียนแบบ การทำซ้ำมีบางอย่างที่สำคัญเกิดขึ้น นั่นคือ เด็กมีสมาธิในงานของตนเอง เด็กเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับงาน มุ่งไปสู่งานนั้น มองอะไรรอบตัวไม่เห็น ไม่ได้ยินเสียงอะไร นอกจากงานที่อยู่ตรงหน้า ดร. มาเรียกล่าวว่า “เมื่อเด็กมีสมาธิ จะเหมือนกับมีไฟส่องไปทำงาน รอบๆตัวของเด็กจะมืดไปหมด” สมาธิเป็นกุญแจสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน เมื่อเด็กมีสมาธิระบบระเบียบจะทำงานได้อย่างดี การหายใจ การย่อยอาหาร การคิด ทำงานอย่างสมดุล นี่คือเหตุผลว่าทำไมเราจึงต้องให้เด็กได้ทำงานนั้นซ้ำๆ บางทีเราไม่เข้าใจและเข้าไปขัดจังหวะการทำงานของเด็ก เข้าไปแต่ะไหล่แล้วบอกว่า ทำดีแล้ว จะเป็นการทำลายสมาธิของเด็ก ครูจะต้องสอนเด็กในห้องเรียนมอนเทซซอรี ในเรื่องเกี่ยวกับมารยาทขณะที่เพื่อนกำลังทำงาน หรือมีสมาธิอยู่ ครูต้องนำเสนอผ่านกิจกรรมมารยาทสมบัติผู้ดี วิธีการไม่เข้าไปขัดจังหวะการทำงานของเพื่อน การปฏิบัติซ้ำเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้ใหญ่ไม่เข้าไปวิจารณ์งานของเด็ก การวิพากษ์วิจารณ์ การแก้ไขงานของเด็กในเชิงลบจะทำให้เด็กรู้สึกอาย และไม่ปลอดภัย ไม่อยากที่จะทำซ้ำแล้ว เด็กทำงานซ้ำๆเพราะมีแรงขับ เป็นแนวโน้มของความเป็นมนุษย์

7. Perfection ความสมบูรณ์แบบ การทำงานต้องทำซ้ำๆเพื่อนให้เกิดความสมบูรณ์แบบ พอเด็กทำอะไรไม่ดีก็ไม่อยากที่จะทำซ้ำแล้ว แต่สิ่งแวดล้อมการเรียนมอนเทซซอรี มีการให้อิสรภาพแก่เด็ก เมื่อเด็กมีความสุข ก็อยากที่จะทำงานนั้นซ้ำๆ จนกว่าเขาจะเข้าถึงความสมบูรณ์แบบ แรงขับที่ผลักดันจะปรากฏได้ดีก็ต่อเมื่อมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ หากสิ่งแวดล้อมมีการจำกัด จะทำให้ความสมบูรณ์แบบถูกตัดขาดไป สัญญาณที่เห็นได้ เช่น สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ แอร์ ต้องทำงานหนักกว่ามันจะเย็น เราจะเห็นร่องรอยความสมบูรณ์แบบ ก็ต่อเมื่อให้อิสรภาพ ให้ทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง

8. The power to abstract พลังแห่งนามธรรม เราสามารถคิดภาพบางภาพไว้ในหัวหรือสมองของเราได้ บางครั้งภาพบางภาพเราอาจจะไม่เคยเห็น แต่เราก็สามารถเห็นภาพนั้นในหัวของเราได้ ไม่ใช่เห็นด้วยสายตา ทำไมเราถึงเห็นภาพนั้นได้? เพราะเรารู้ความหมายของสิ่งนั้นที่เป็นนามธรรม เราสร้างคุณสมบัติในหัวของเรา เป็นลักษณะเฉพาะของสติปัญญาของมนุษย์ หนึ่งอย่างในความสามารถของมนุษย์ คือการสร้างความเป็นนามธรรม การสร้างความเป็นนามธรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร? มีทางเดียว คือในช่วงวัยเด็กเรามีประสบการณ์ตรงที่จับต้องได้กับสิ่งเหล่านั้นมาแล้ว เด็กเล็กๆจะเรียนรู้ในรูปแบบรูปธรรม ประสบการณ์ตรง เกิดการสร้างนามธรรมจากการทำงานที่เด็กจับต้องสิ่งเหล่านั้นได้ เด็กมีประสบการณ์ตรงจากโลกนี้

ในห้องเรียนมอนเทซซอรีมีอุปกรณ์พิเศษ เรียกว่า อุปกรณ์ประสาทรับรู้ เด็กจะเรียนรู้ รับรู้จากอุปกรณ์เหล่านั้น เรียนรู้ในเรื่อง สี ขนาด เสียง เมื่อเด็กมีประสบการณ์ในหมวดประสาทรับรู้ เช่น สีฟ้า สีน้ำเงิน จะสร้างความชัดเจนในความคิดของเด็ก เด็กมีความชัดเจนจากภาพประทับ จากการที่จับต้องสิ่งเหล่านั้นได้ นำไปสู่วิธีการคิดที่ชัดเจน 6 ปีแรกเรียนรู้ผ่านโลกที่เป็นรูปธรรม 6 ปีขึ้นไปเรียนรู้ผ่านโลกที่เป็นนามธรรม หรือจินตนาการ

9. Communication การสื่อสาร มนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับภาษา ภาษาในวัฒนธรรมของเด็ก เด็กจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นความสามารถเฉพาะตัวของเด็กที่จะเรียนภาษาในวัฒนธรรมของเด็ก เด็กต้องได้ยินก่อนที่เด็กจะพูดได้ นี่เป็นเหตุผลที่เด็กต้องฟังก่อนที่จะพูด ธรรมชาติมีความมหัศจรรย์ เด็กจะไม่พูดได้ก่อน 2 ปีแรก เพื่อการที่เด็กจะได้ฟังอย่างเต็มที่ เด็กเรียนรู้ภาษาได้โดยไม่มีครู สำหรับการเรียนมอนเทซซอรีให้ความใส่ใจในพัฒนาการทางภาษาของเด็ก บางคนบอกว่าเด็กเรียนรู้ภาษาจะต้องอ่านออก เขียนได้

ความสำคัญของภาษาพูดนั้น ธรรมชาติจะเป็นตัวช่วยเด็ก สิ่งสำคัญคือ สิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ ในชีวิต ต้องเปิดโอกาสให้เด็กเห็นถึงความงดงามทางภาษา เป็นความผิดพลาดมาก หากเราใช้ภาษาไม่ถูกต้องกับเด็ก เราไม่ควรดูถูกศักยภาพทางภาษาของเด็ก เด็กเรียนรู้ผ่านการได้ยิน ผ่านประสบการณ์ตรง

อุปกรณ์ที่พัฒนาภาษาของเด็กก็คือตัวเรา ผู้ใหญ่ต้องพูดภาษาที่ตรงตาม อ่านกลอน ร้องเพลงให้เด็กฟัง อ่านเรื่องราวที่น่าสนใจ มีคำศัพท์ มีภาษาน่าเรียนรู้ ศักยภาพในการรับรู้ของเด็กไม่มีขีดจำกัด เป็นแนวโน้มความเป็นมนุษย์ที่มีความสำคัญเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่จะสื่อสารได้ดี เมื่อสื่อสารได้ดีก็จะมีคามมั่นใจในตนเอง ฟังพาดตนเองได้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา มีอุปกรณ์สำหรับงานเขียน อ่าน แต่ต้องไม่ลืมความสำคัญของภาษาพูด ควรเปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาทางสติปัญญาสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกแก่ตนเอง

10. Self Controlการควบคุมความรู้สึก เด็กมีการตอบสนองต่อสิ่งที่กระตุ้นเร้าเขา เราไม่สามารถคาดหวังให้เด็กควบคุมตนเองได้ เด็กจะพัฒนาการควบคุมตนเองได้อย่างไร? พัฒนาผ่านกิจกรรมที่เที่ยงตรง แม่นยำ ผ่านเจตจำนง เช่น กิจกรรมตักถั่ว การจับ การตักอย่างมั่นคง แม่นยำ ครูไม่ทำถั่วหกออกมา แต่ถ้าเด็กทำหก นั่นคือ เด็กยังไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้ กว่าจะได้มาถึงความแม่นยำนั้น ต้องเปิดโอกาสให้เด็กทำซ้ำๆ การทำซ้ำๆ เขาจะใช้เจตจำนงค์ควบคุมการเคลื่อนไหวไม่ทำให้ถั่วหก

กุญแจสำคัญของการควบคุมตนเอง คือการใช้เจตจำนงเคลื่อนไหวด้วยความประณีต อีกอย่างหนึ่งคือ เราต้องให้เด็กใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับมือของเด็ก เด็กจะได้ทำงานอย่างเที่ยงตรง แม่นยำ เมื่อครูนำเสนอบทเรียนไป แล้วเด็กมีการทำซ้ำๆ ก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ เด็กพัฒนาทักษะการตักแบบไม่หกได้ เด็กควบคุมร่างกายของตนเองได้ การประสานสัมพันธ์ การเคลื่อนไหวมีความสำคัญมาก สติปัญญาเป็นตัวควบคุมกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวของเด็ก เด็กเลือกทำกิจกรรมนั้นให้ดี เด็กควบคุมตนเอง เทน้ำไม่หก โลงน้ำที่รูปทรงและนำไปเก็บอย่างประณีต เป็นประสบการณ์การทำงานในเชิงบวก เด็กเข้าถึงระดับการควบคุมตนเอง ไปสู่การมีระเบียบวินัยภายในตนเอง นำไปการเป็นผู้นำในชุมชน เช่น การไม่เดินไปขัดการทำงานของเพื่อน เด็กพัฒนาเจตจำนง ควบคุมการเคลื่อนไหวไม่ให้รบกวนงานของผู้อื่นได้ เป็นเส้นทางที่เด็กจะต้องเดินจากความง่าย คือ งานในหมวดชีวิตประจำวัน การควบคุมตนเองของมนุษย์จะทำให้เรามีความแตกต่างจากสัตว์ เปิดโอกาสให้เรานั้นมีความเมตตาแก่ผู้อื่น การดูแลเด็ก ถ้าเด็กรู้จักควบคุมตนเองได้นั้น มนุษย์จะสูงกว่าสัตว์อื่น

สรุป(Conclusion) เราจำเป็นต้องเข้าใจถึงความสำคัญของแนวโน้มความเป็นมนุษย์ ความเป็นไปได้ของมนุษย์ไม่มีขีดจำกัด เด็กแต่ละคนเกิดมาพร้อมกับศักยภาพและแนวโน้มความเป็นมนุษย์ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่างๆด้วย ผู้ใหญ่ในสังคม ผู้ปกครอง ครู วัฒนธรรม เป็นบทบาทที่จะหล่อเลี้ยงความเป็นมนุษย์ให้เปิดเผยออกมาอย่างเต็ม ศักยภาพ ตระหนักถึงและให้ความสำคัญในช่วง 6 ปีแรก เพราะเป็นช่วงที่แนวโน้มความเป็นมนุษย์ขับเคลื่อนพัฒนาการอย่างเต็มที่ ผู้ใหญ่ต้องมีองค์ความรู้ เตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้แนวโน้มความเป็นมนุษย์นั้นแบ่งบาน การเผยถึงความเป็นมนุษย์ จะส่งผลต่อคนคนนั้นตลอดชีวิต จึงจำเป็นความรับผิดชอบที่ครูมอนเทสซอริ ต้องเข้าใจและช่วยให้แนวโน้มความเป็นมนุษย์เผยออกมาจากตัวเด็กๆ